

Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

Αναπληρωτού Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

**ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΕ ΝΕΟΥΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ**

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ

ΑΘΗΝΑ 1992

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ»
ΕΤΟΣ ΛΕ' - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1992 - ΤΕΥΧΟΣ 1

Τὰ περιεχόμενα τῶς τεύχους

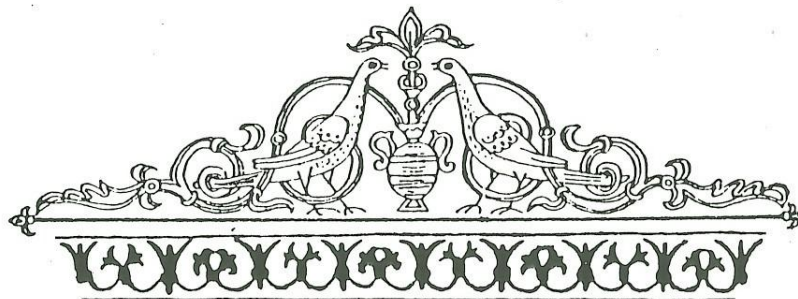
	σελ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΡΑΤΙΔΗ: Ἡ ἐπάνοδος τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ προσκῆνιο τῆς ἱστορίας	1
Μήνυμα τῶν Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: Πρὸς τοὺς κ.κ. Συναδέλφους	10
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΟΝΗ: Ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη δεινοπαθοῦσα καὶ ἀναγεννωμένη	18
ΧΡ. ΓΚΟΤΣΗ: Ὁρθοδοξία ἐγκώμιο	20
ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀ. Γκιάλας - Γ. Βερίτης — ὁ Θεολόγος ποιητῆς	49
ΑΛΕΞ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ποιμαντικὴ ἐργασία καὶ συνεργασία μὲ νέους σχολικῆς ἡλικίας	55
ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΑΝΤΣΟΥ: Γάμος καὶ ἐγωισμὸς	62
ΝΙΚ. ΝΕΥΡΑΚΗ: Οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες	71
ΑΛΕΞ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ οὐρανοδρόμος Γέροντας — Ἀρχιμ. Πορφύριος Μπαϊρακτάρης	98
ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Ἰωάννης Ν. Καρμίρης	105
ΕΥΑΓΓ. ΚΑΡΑΔΗΜΟΥ: Ἡ διόραση	110
ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΛΟΥΚΑ: ΟΛΜΕ καὶ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν	114
ΦΑΝΗ ΚΑΛΑΝΤΖΗ: Θεολογικὲς σπουδές	127
ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΣΧΟΛΙΑ — ΔΙΑΛΟΓΟΙ — ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ	131
	135

Φωτοτυπικὴ ἐπιμέλεια Φοιτητῶν Β' ἔτους

τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ,

Τμήματος Ποιμαντικῆς

1992 - 1993

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕ ΝΕΟΥΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ¹

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

Αναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. Τί εἶναι Ποιμαντικὴ

Τόσο τὰ προπαρασκευαστικὰ ἔγγραφα ὅσο καὶ τὸ Πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου εἶναι διανθισμένα μὲ ἐκφράσεις οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στὴν Ποιμαντικὴ. Ἐπισημαίνω γιὰ παράδειγμα τίς ἐκφράσεις : ποιμαντικὴ διακονία καὶ μάλιστα ὀρθόδοξη ποιμαντικὴ ἐργασία (καὶ συνεργασία) ἀποίμαντη σχολικὴ κοινωνία· τὸ ποιμαντικὸ πρόβλημα κ.τ.τ. Τί ὀρίζει ὅμως ὅλη αὐτὴ ἡ ὀρολογία ; Τί κάνει ποιμαντικὴ καὶ μάλιστα ὀρθόδοξη μιὰ ἐργασία τῆς ὁποίας προτάσσεται τὸ ἐπίθετο " ποιμαντικὴ " ;

Ὁ κ. Ν. Μαρκαντώνης χθές, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν " ἀποίμαντη σχολικὴ κοινωνία ", ἐπιχείρησε νὰ προσδιορίσει ταυτόχρονα καὶ μιὰ " ποιμανομένη σχολικὴ κοινωνία " ἀναφερόμενος καὶ στὸν ὀρισμὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ. Ἡ διαπίστωση τοῦ ἁγίου

1. Εἰσήγηση στά πλαίσια τοῦ Παγκρήτιου Θεολογικοῦ Συνεδρίου, Ρέθυμνο 1-3 Νοεμβρίου 1990.

Γρηγορίου, βέβαια, αναφέρεται γενικά στην προσπάθεια άγωγής του ανθρώπου ως ζώου πολυτροπωτάτου και ποικιλωτάτου, και τήν ανάγκη αντιμετώπισής του μετά τέχνης και έπιστήμης. Επιτρέψτε μου να σας θυμίσω τή φράση του αγίου Γρηγορίου. " *Τῶ ὄντι γάρ αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν, καί έπιστήμη έπιστημῶν, ἄνθρωπον ἄγειν, τό πολυτροπώτατον ζῶον καί ποικιλώτατον*". ¹ Η εισηγήση του κ. Μαρκαντώνη έθεσε και διευκρίνισε ορισμένες έννοιες μέ τίς όποιες θά σας άπασχολήσω και εγώ σήμερα.

Πρίν όμως προχωρήσω στην εισηγήσή μου θά ήθελα να καταθέσω έναν εμπειρικό- ένεργητικό όρισμό τής Ποιμαντικής στον όποιο έχω καταλήξει και ό όποιος άποτελεί άφετηρία, αλλά καθορίζει και τούς στόχους κάθε ποιμαντικής εργασίας. ² Τί είναι λοιπόν και τί κάμνει ή ποιμαντική; Ίδού ή άπάντηση.

" *Η Ποιμαντική ως μάθημα του πρακτικού κλάδου τής Θεολογίας έρευνά, διδάσκει και εφαρμόζει μετ' έπιστήμης και τέχνης, ως θεωρία και πράξη τήν ένεργοποίηση τών δυνάμεων τής Εκκλησίας για τή σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου*".

Ένας τέτοιος όρισμός μπορεί να καλύψει τόσο τήν έπιστήμη τής Ποιμαντικής όσο και τήν πρακτική τής Διαποιμάνσεως. Μπορεί κάλλιστα να χρησιμεύσει και στην εξειδίκευση τής ποιμαντικής εργασίας σε συγκεκριμένη περιοχή δράσεως, όπως εκείνης μέ νέους σχολικής ηλικίας, τών όποιων επιδιώκεται ή συνεργασία για μία ολοκληρωμένη ποιμαντική διακονία στο χώρο του σχολείου τής Μέσης Εκπαιδεύσεως. Ζωντανή αυτή τή συνεργασία τήν είδαμε και χθές μέ τίς έρωτήσεις πού έθεσαν οί μαθητές Λυκείου.

Όπωςδήποτε ή συνεργασία δέν περιορίζεται μόνο μέ τούς νέους. Είναι αυτονόητο ότι για να άσκηθει ποιμαντική εργασία ύποτίθεται και άπαιτείται εργασία πολλών. Τό ποιμαντικό έργο συντελείται μέ τήν

ένεργοποίηση περισσοτέρων παραγόντων (πρβλ. τήν ένεργοποίηση τών δυνάμεων τής Εκκλησίας): Θεολόγων Καθηγητῶν, άνδρῶν και γυναικῶν· Καθηγητῶν άλλων ειδικοτήτων· κληρικῶν και λαϊκῶν· ύπευθύνων τής πολιτείας και τών κοινοτήτων.

2. Διπλή ένταξη

Η ποιμαντική εργασία μέ νέους σχολικής ηλικίας (δώδεκα, δεκατριῶν μέχρι δεκαοκτώ έτῶν), μέ δεδομένη μάλιστα τή διδασκαλία του μαθήματος τών θρησκευτικῶν στη Μέση Εκπαίδευση και κάποια σχετική θρησκευτική άγωγή στην οικογένεια, έχει κυρίως ως στόχο να τονίσει, ότι ή παρεχόμενη στο σχολείο θρησκευτική γνώση, μόρφωση και άγωγή δέν άποβλέπει μόνο σε μία άτομική ένήμερωση και πληροφόρηση τών μαθητῶν πάνω σε ζητήματα πίστεως και θρησκευτικού προβληματισμού· να γνωρίσει δηλαδή ό μαθητής ζητήματα πού άφοροῦν στην Εκκλησία και στις θρησκεῖες.

Η ποιμαντική εργασία οφείλει να καλλιεργήσει τήν πεποίθηση ότι μόνη ή γνώση δέν έπαρκει για να καλύψει τίς ανάγκες του μαθητή. Η θρησκευτική άλλωστε γνώση πού παίρνει ό μαθητής δέν είναι δυνατό να παραμείνει στεγανή στά νοητικά πλαίσια. Έντάσσεται στο πλήρωμα τής ψυχοσωματικής του ύπάρξεως. Τολμῶ μάλιστα να χαρακτηρίσω ως στόχο τής ποιμαντικής εργασίας μέ νέους σχολικής ηλικίας τήν επίτευξη, τηρουμένων βεβαίως τών αναλογιῶν, τής νηπτικής διαδικασίας: " *νοῦς ἐν καρδίᾳ* ". ¹

Εάν λοιπόν ένας πρώτος στόχος τής ποιμαντικής εργασίας είναι ή εκ μέρους του μαθητῆ ολοκληρωμένη (όλιστική) αντίληψη τών πληροφοριῶν πού λαμβάνει, στόχος της ταυτόχρονα είναι να φέρει τόν μαθητή σε ένα πλήρωμα. Ο στόχος της εάν μου επιτρέπετε να τόν διατυπώσω έτσι είναι πληροφορικός. Ο μαθητής οδηγείται να ένταχθει όχι μόνο στη σχολική κοινότητα, στην όποια ως μαθητής ανήκει, αλλά σε μία κοινωνία- κοινότητα πού συμμετέχουν ό ίδιος, οί άλλοι άνθρωποι, ό Θεός, και ή όποια κοινωνία πραγματοποιείται εν Εκκλη-

1. Γρηγορίου του Θεολόγου. Λόγος Β', Άπολογητικός τής εις τόν Πόντον φυγής ένεκεν, 16, PG 35,425. Τό κείμενο μέ γενική εισαγωγή του Π.Κ. Χρήστου και ειδική εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια του Ν. Έμμ. Άποστολάκη έχει εκδοθει στη σειρά " *Έλληνες Πατέρες τής Εκκλησίας* " αρ. 18 τών Πατερικῶν Εκδόσεων " *Γρηγόριος ό Παλαμᾶς* ", Θεσσαλονίκη 1975 σ. 74-215. Τό συγκεκριμένο χωρίο βρίσκεται στη σ. 94, στίχοι 1-3.

2. Για τήν έννοια του εμπειρικού- ένεργητικού όρισμού βλ. τή θεολογική μου διατριβή, Ποιμαντική προετοιμασία τών μελλονύμφων, Άθήνα 1971. σ. 102, ύποσημείωση 221.

1. Βλ. άρθρο μου σε άνάτυπο από τόν " *Εφημέριο* ". Η Πληροφορική στη ζωή μας, Άθήνα 1989, σ. 18.

σία. Αὐτή τήν κοινωνία ἐν Ἐκκλησίᾳ μπορεῖ ὁ μαθητής νά τήν ζήσει καί μέσα στή σχολική κοινότητα, γιατί μέσα σ' αὐτήν μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν στά πλαίσια τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τρεῖς βασικές λειτουργίες τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μαρτυρία, ἡ λατρεία, ἡ διακονία στά ἔργα τῆς ἀγάπης. Ἡ ποιμαντική ἐργασία θά ὑποδεικνύει ὅτι ὁ μαθητής χτίζεται κι αὐτός στήν οἰκοδομή τῆς Ἐκκλησίας, ἐντάσσεται στήν μία Ποίμνη ὑπό τόν ἕνα Ποιμένα.

3. Ποιμαντική αὐτοσυνειδησία

Τό κύριο βᾶρος μιᾶς τέτοιας ποιμαντικῆς ἐργασίας πέφτει ὅπωςδῆποτε στούς ὤμους τοῦ/τῆς Θεολόγου Καθηγητοῦ/Καθηγητριάς τῶν Θρησκευτικῶν στό σχολεῖο. Ποιμαντική αὐτοσυνειδησία ἐδῶ σημαίνει, ὅτι τό λειτουργημά του αὐτό δέν τό ἀσκεῖ αὐτόνομα, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν πραγματικότητα στήν ὁποία ἀναφέρεται.

Ἡ ἀναφορά του πάει στήν Ἐκκλησία. Δέν ἔχει σημασία ἂν ἀκολουθεῖ τά ἀναλυτικά προγράμματα καί τά διδακτικά βοηθήματα τοῦ Ὑπουργείου ἂν συνεργάζεται, καθῶς καί πρέπει μέ τόν σχολικό σύμβουλο καί ἀκολουθεῖ τίς ὁδηγίες πού δίδονται. Ἡ ποιμαντική του ταυτότητα προσδιορίζεται ἀπό τό σέ τί ἀναφέρεται.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ξεφεύγουμε ἀπό ψευδοδιλήμματα βάσει ποίων προϋποθέσεων μπορεῖ νά ἀσκήσει ὁ θεολόγος Καθηγητής ποιμαντική ἐργασία σέ νέους σχολικῆς ἡλικίας. Βάσει ποίας γενικῆς ἢ εἰδικῆς ἱερωσύνης κ.τ.τ. Ἐάν, βέβαια, καίρια, κατευθύνουσα καί συντονιστική θέση στό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας κατέχουν ὁ Ἐπίσκοπος καί οἱ Πρεσβύτεροι, ἐν τούτοις καί ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι συνεργάτες συμμετέχουν στό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἀσκοῦν συγκεκριμένες πτυχές αὐτοῦ τοῦ ἔργου, διακονοῦν μέ τόν τρόπο τους.

4. Γνώση τῶν γνωρισμάτων τῆς σχολικῆς νεότητος

Σημαντικό εἶναι ὅτι αὐτό τό ἔργο ἀπευθύνεται σέ συγκεκριμένη ομάδα τοῦ πληθυσμοῦ, τῆ σχολικῆ νεότητα ἡλικίας δώδεκα ἕως δεκαοκτώ ἐτῶν, τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ Λυκείου, πού παρουσιάζει τίς ἰδιομορφίες της καί τίς διαφοροποιήσεις της ἐν σχέσει μέ ἄλλες ομάδες πληθυσμοῦ ἢ ἄλλες ομάδες πού ἔχει ὅμως καί κοινά χαρακτηριστικά μέ

αὐτές. Ἀπαιτεῖται λοιπόν γνώση αὐτῶν τῶν χαρακτηριστικῶν-ἰδιομορφιῶν αὐτῆς τῆς ἡλικίας, γιατί ἡ ποιμαντική ἐργασία θά στηριχθεῖ πάνω σ' αὐτά, καθότι πρόκειται γιά ἐξατομικευμένη ἐργασία. Καί ὅπως ἀπαιτεῖται ἡ γνώση τοῦ ἀτόμου τό ἴδιο ἀπαιτεῖται ἡ γνώση τῆς ὁμάδας μέ τήν ὁποία θά ἐργασθοῦμε ποιμαντικά, ὥστε νά ξέρουμε σέ ποιά σημεῖα θά οἰκοδομήσουμε τήν ἐργασία μας.

Σύμφωνα μέ τό γνωστό ἀνέκδοτο, γιά νά διδάξουμε Μαθηματικά τό Γιαννάκη δέν ἀπαιτεῖται μόνο ἡ γνώση τῶν Μαθηματικῶν, κυρίως χρειάζεται νά γνωρίζουμε τόν Γιαννάκη. Κι ἂν εἶναι νά διδάξουμε Θρησκευτικά τούς νέους μας ἡ γνώση τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι αὐτονόητη προϋπόθεση. Δέν εἶναι ὅμως αὐτονόητη ἡ γνώση μας γιά τούς νέους καί τῶν χαρακτηριστικῶν τους.

Σ' αὐτό τό σημεῖο θά μπορούσαν ν' ἀποδειχτοῦν πολύ χρήσιμα τά στοιχεῖα πού προέρχονται ἀπό ἔρευνες πού ἔγιναν μεταξύ τῶν νέων τά τελευταῖα χρόνια, γιατί ὅπως ἀναφέραμε ἀπαιτεῖται ἡ γνώση τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τους καί τῶν σημείων ἐκείνων πάνω στά ὁποία θά στηρίζουμε τήν ἐργασία ἀλλά καί τή συνεργασία.¹

5. Ὁ νέος ἀντικείμενο καί ὑποκείμενο τῆς ποιμαντικῆς

Σ' αὐτό ἀκριβῶς τό σημεῖο πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι ὁ νέος γίνεται πλέον συνεργάτης στήν ποιμαντική ἐργασία πού ἀπευθύνεται σ' αὐτόν ἀλλά καί σέ ἄλλους. Δέν τόν θεωροῦμε ὡς ἕνα παθητικό ἀποδέκτη. Ἀπαιτοῦμε ἐνεργητική συμμετοχή ἀπ' αὐτόν. Δέν τόν θεωροῦμε

1. Τά ἀποτελέσματα μιᾶς ἔρευνας μέ θέμα τούς νέους δημοσιεύθηκαν στήν "Επιθεώρηση Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν" τεύχος 57, 1985, σ. 83-144. Ἡ ἔρευνα ἔγινε ὕστερα ἀπό πρόταση τοῦ ὑπουργείου Νέας Γενιάς καί ἐκτελέστηκε ἀπό τό Ἐθνικό Κέντρο Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν. Τίτλος της : Νέοι· διάθεση χρόνου, διαπροσωπικές σχέσεις. " Τό Βῆμα " παρουσίασε τήν ἔρευνα σέ εἰδικό Φάκελο στό τεύχος του τῆς 5ης Ἀπριλίου 1987, σ. 31-35. Μέ τήν Ἑλληνική Νεολαία (Ἐκπαίδευση, ἀπασχόληση, ἐλεύθερος χρόνος) ἀσχολήθηκε καί τό Ἐ Πανελλήνιο Συνέδριο τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν πού ἔγινε στή Θεσσαλονίκη 11 ἕως 13 Δεκεμβρίου 1987. Τά Πρακτικά του δημοσιεύθηκαν ἀπό τίς ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα 1989, 196 σ. Ἀνάλογος προβληματισμός παρατηρεῖται καί στήν Κύπρο. Ὁ Ὅμιλος πνευματικῆς ἀνανεώσεως ὀργάνωσε 15 μέ 16 Ἀπριλίου 1989 Συνέδριο μέ θέμα : Ἡ κυπριακή κοινωνία καί ἡ νεολαία σήμερα. Μαζί μέ ἄλλα κείμενα οἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Συνεδρίου δημοσιεύονται στό 9ο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ὅμιλου "Κυπριακή Μαρτυρία" (1990).

ἀντικείμενο τῆς ποιμαντικῆς ἀλλά καί ὑποκείμενο τῆς ποιμαντικῆς. "Ὅσο καί νά θεωροῦμε ὅτι οἱ νέοι μας χαρακτηρίζονται ἀπό ἀνευθυνότητα, ἐν τούτοις μέσα τους ὑπάρχει μία " *οὐτοπιστική βούληση γιά ἀνάληψη εὐθύνης*" πού ἀναπτύσσεται σ' αὐτή τή φάση τῆς ἐξελιξιῶς τους. Ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός " *οὐτοπιστικός*" χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ βούληση δέν ἀνταποκρίνεται πάντα στά πράγματα καί ἀποδεικνύεται ἀνεύθυνα στό μέτρο πού ἀδυνατεῖ νά ἐκπληρώσει τίς ὑποσχέσεις.

Βασιζόμενη σ' αὐτήν ἀκριβῶς τή βούληση ἡ ποιμαντική ἐργασία πρέπει ν' ἀπαιτήσῃ καί νά προτείνει τρία πράγματα γιά τήν συνεργασία τῆς μέ τούς νέους : Κοινή εὐθύνη (συνυπευθυνότητα) καί ἀπό κοινοῦ καθορισμοί τῶν ὅρων συνεργασίας πού θά σκοπεύουν τελικά στήν ἐνηλικίωση καί τήν ὠρίμανση τῶν νέων. Αὐτά τά τρία πράγματα, αὐτές οἱ τρεῖς λέξεις συνιστοῦν λέξεις-κλειδιά πού ἅμα τίς προφέρεις καί τά κάνεις νά λειτουργήσουν ἀνοίγουν τήν πύλη γιά τή συνεργασία μαζί τους. Ἀπαιτοῦνται ὅμως καί τά τρία.¹

Νά σημειωθεῖ ὅτι μία στάση , ἡ ὁποία θά θεωροῦσε τούς ποιμενόμενους νέους ὡς κατωτέρους, ὡς μή ἴσους μέ τόν ποιμαίνοντα - καί πιθανόν καί ὡς μή ἰσοτίμους- θά ἐξισωνόταν ἐδῶ μέ τή γνωστή, εἰρηνική, βέβαια, φράση τοῦ G. Orwell, ὅτι " *ὄλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, μερικοί, ὅμως, εἶναι πιά ἴσοι ἀπό τούς ἄλλους*". Ἡ ποιμαντική ἐν τούτοις ἐργασία διαπνέεται ἀπό τό ἀξίωμα τοῦ *primus inter pares*", τοῦ πρώτου μεταξὺ ἴσων, ὅπου τό " *πρωτεῖο*" εἶναι πρωτεῖο διακονίας καί

1. Τόν προβληματισμό γιά τήν ποιμαντική ἀντιμετώπιση τῶν νέων στίς ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες βρίσκομε σέ ἄρθρα τῶν Roman Bleistein Sj, Kirchliche Jugendarbeit im Umbruch (Ein Bericht zur Lage), περ. " *Stimmen der Zeit* " τεύχος 10, Ὀκτωβρίου 1985, σ. 651-660· Karl Bopp, Jugendpastoral und Ekklesiologie and Walter Biecheler, Jugendliche auf Kritischer Distanz, στὸν τιμητικό τόμο γιά τά 60 χρόνια τοῦ καθηγητοῦ Hans Schilling, Den Menschen nachgehen (Offene Seelsorge als Diakonie in der Gesellschaft), Eos Verlag, Errabtei St. Ottilien 1987, σ. 137-151 καί 163-167. Τίς δυσκολίες τοῦ γάλλου ἐφήβου σέ σχέση μέ τήν θρησκευτική ἀλήθεια ἀνέπτυξε ὁ Claude Lagarde στήν εἰσήγησή του, La verite religieuse de l'adolescent, στό 11ο Συνέδριο, τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου ἰατρο-ψυχολογικῶν καί θρησκευτικῶν μελετῶν πού ἔγινε στήν Ἀμβέρσα 23 μέ 26 Αὐγoῦστου 1990 (βλ. Τά Πρακτικά μέ τίτλο : *Rendre present l'invisible* σ. 113-127).

ἀγάπης " *προκαθημένης*". Ἡ ποιμαντική μας διακονία θά εἶναι διακονία ἀγάπης καί ὑποδοχῆς, διακονία φιλοξενίας τῶν νέων σ' ἓναν πολλές φορές ἀφιλόξενο περιβάλλοντα κόσμο. Γιά τίς ποιμαντικές μας σχέσεις μέ τούς νέους μπορούμε ἄνετα νά υἱοθετήσουμε τήν προτεινόμενη ἀπό τήν Παράδοση ἀλλά καί τήν Οὐμανιστική Ψυχολογία στάση ὑποδοχῆς πού περιλαμβάνει τίς ἐπί μέρους στάσεις κατανόησης, ἀνοχῆς, σεβασμοῦ, ἀποδοχῆς, στάσεις πού γιά τήν ἔλλειψή τους κατηγοροῦν συνήθως οἱ νέοι τούς ἐνηλίκους καί πού εἶναι ὄροι ἀπαράβατοι γιά ὅποιαδήποτε ἐργασία καί συνεργασία μέ τούς νέους.¹

6. Γιά μία δημιουργική ποιμαντική ἐργασία καί συνεργασία

"Ἄν τώρα ἡ ποιμαντική ἐργασία βασιζόμενη σ' αὐτή τῆς βούλησης τῆς νεότητος γιά εὐθύνες ἀνοίχτῃ σέ συνεργασία μέ τούς νέους θά λάβει σοβαρά ὑπόψη ὄχι μόνο τά ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά τους, τίς ἐνασχολήσεις, τίς ἀνάγκες τους καί τά προβλήματα τῆς καθημερινότητας πού ἀντιμετωπίζουν καί πού μποροῦν ν' ἀναφέρονται στό παρόν καί στό μέλλον τους, ἀλλά καί τά ἐνδιαφερόντά τους γιά καταστάσεις πού μιλάνε στήν καρδιά τους καί συμβαίνουν σέ μία Εὐρώπη πού ἔχει γίνει τό σπιτικό μας, σ' ἓναν κόσμο πού γινε μία γειτονιά. Ἀδικία-δικαιοσύνη, ἐπιθετικότητα καί βία, ἀνισότητα-φυλετικές διακρίσεις, φτώχεια, πόλεμος καί εἰρήνη συγκλονίζουν σ' ἓνα μεγάλο βαθμό τούς νέους μας καί συντονίζουν τό σφυγμό τους.

Ταυτόχρονα ὅμως ἄμεσα προβλήματα δικά τους ἢ προβλήματα πού ἔχουν σχέση μέ τό ἄμεσο μέλλον τους μπορεῖ νά τούς παγιδεύουν καί νά τούς κάνουν ἀδιάφορους. Ἐνταση στό σχολεῖο σέ σχέση μέ μία ἐντατικοποιημένη προετοιμασία καί ἐπιλογή ἐπαγγέλματος, τό φάσμα τῆς ἀποτυχίας στίς Ἀνώτατες Σχολές, ἡ ἀποτυχία αὐτή σέ σχέση μέ τήν οἰκονομική ὑφεση, τή μειωμένη προσφορά ἐργασίας καί τήν ἀπειλή τῆς ἀνεργίας τούς κάνει νά μὴν ἀνταποκρίνονται ἐνδεχομένως στίς προσκλήσεις μιᾶς ποιμαντικῆς ἐργασίας.

1. Περισσότερα γιά τή " *στάση ὑποδοχῆς*". Βλ. στό βιβλίο μου, Στιγμιότυπα καί περιπλανήσεις σέ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας, τεύχος 3, Ἀθήνα 1985, σ. 43-48.

Η ποιμαντική εργασία όμως πραγματοποιούμενη εν τόπω καί χρόνω δέν είναι αδιάφορη γι' αὐτά τὰ προβλήματα. Ἐργάζεται πάντοτε «κατά τήν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν». Πλησιάζει τό Εὐαγγέλιο σ' αὐτές τίς ἀνάγκες, ἀλλά ἀναφέρει καί τίς ἀνάγκες αὐτές στό Εὐαγγέλιο. Ἡ ποιμαντική εργασία καί συνεργασία μέ τούς νέους συνδέεται ἀχώριστα μέ τήν κοινωνική καί πολιτική ὑπευθυνότητα ἔναντι τοῦ κόσμου, τῆς κοινωνίας καί τῆς ἱστορίας καί μέ τήν μετάδοση τῆς πίστεως. Ὅλα αὐτά εἶναι ἀλληλέγγυα καί ἀμοιβαῖα καί μᾶς καθιστοῦν εὐαίσθητους σέ μεταβολές καί ἀλλαγές πού ἐπιτελοῦνται ἰδιαιτέρως σήμερα ¹ καί μᾶς βοηθοῦν νά υἰοθετήσουμε μιά δυναμική παρά μιά στατική τοποθέτηση, στάση καί δράση. Μᾶς ὠθοῦν πρός μιά δημιουργική εργασία.

Ἡ ποιμαντική εργασία εἶναι ἀπό τή φύση τῆς δημιουργική, παράγει ἔργο καί αὐτό τό ἔργο δέν τό θεωρεῖ πάρ-εργο, ἀλλά ἐργό-χειρο πού κεντάει στόν καμβά τῆς ψυχῆς τῶν νέων μας τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ «ἄχρισ οὐ μορφωθῆ Χριστός ἐν ὑμῖν» (Γαλάτας δ' 19), γιά νά κοπιᾶσει ὅσο γίνεται στό πρωτότυπο, ἔτσι πού τό κατ' εἰκόνα νά γίνεται τελικά ὁμοίωση, ἡ ὁποία καί συνιστᾶ ἄλλωστε τόν στόχο κάθε ποιμαντικῆς ἐργασίας.

7. Ἡ ἐλπίδα μας

Γιά μιά τέτοια ἀποστολή τῆς ποιμαντικῆς ἐργασίας καί συνεργασίας μέ νέους τῆς σχολικῆς ἡλικίας, θά μπορούσαμε ν' ἀναφωνήσουμε, μαζί μ' ἕναν ἐκλεκτό ἐραστή τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς καί θεράποντά τῆς, τόν ἅγιο Νεκτᾶριο Μητροπολίτη Πενταπόλεως καί ἐπί πολλά ἔτη Διευθυντή τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς " ὅτι καλόν τό ἄθλον καί

ἡ ἐλπίς μεγάλη " (ἀπό τόν Φαίδωνα " τοῦ Πλάτωνος". Μ' αὐτά τὰ λόγια ἐπεράτῳνε τόν Λόγο του τήν 8η Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1893 πρός τούς ἐφήβους τοῦ Γυμνασίου Λαμίας ὡς ἱεροκῆρυξ Φθιωτιδοφωκίδος.

Τελειώνοντας τήν σύντομη αὐτή εἰσήγηση προτείνω νά ἐπικαλεσθοῦμε τήν εὐλογία καί τή βοήθεια τῆς μεγαλύτερης ποιμαντικῆς φυσιογνωμίας τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, τοῦ ἐν ἐσχάτοις χρόνοις φανεύοντος ἁγίου Νεκταρίου, πού σήμερα ὀκτώ θά ἐορτάσουμε καί θά τιμήσουμε τή μνήμη του. " Ἡ κλήσις τῶν ἐφήβων ἐν τῇ κοινωνίᾳ" εἶναι μεγάλη, ὅπως προσδιόριζε στόν τίτλο τοῦ λόγου του ὁ " Ἁγίος μας. ¹ Καλούμεθα λοιπόν ὅλοι καί νά ἐργασθοῦμε καί νά συνεργαστοῦμε μέ τήν ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Ἔθνους ὅπως συνήθως ἀποκαλοῦμε τούς νέους. Οἱ νέοι μας, ὅμως, ἔχουν αἰσθανθεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐλπίδα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἐλπίδα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία φέρει ἐλπίδα; Πῶς ἕνας νέος θά μάθει τήν ἐλπίδα;

Στό ἐναγώνιο ἐρώτημα τῶν νέων, σέ παραλλαγή αὐτοῦ πού λέει ὁ Μ. Βασίλειος γιά τήν ἀγάπη, " ὅτι μέν γάρ χρῆ ἐλπίζειν ἀκηκόαμεν· πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθεῖ μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν". ² Ἄς ἐπιστρατεύσουμε ὅλες μας τίς δυνάμεις ὥστε νά δώσουμε ὡς Ἐκκλησία ἐλπίδα σ' αὐτά τὰ νέα παιδιά. Ἡ ἀντίδοση θά εἶναι μεγάλη, " καλόν λοιπόν τό ἄθλον, καί ἡ ἐλπίς μεγάλη ".

1. Ὁ λόγος συνεκδόθηκε μαζί μέ δύο ἄλλες μικρές μελέτες τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἀπό τόν ἴδιο, στήν μελέτη περί τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀληθοῦς καί ψευδοῦς μορφώσεως. Ἀθήναι 1989, σελ. 3-16. Οἱ τίτλοι τῶν ὑπολοίπων μελετῶν εἶναι : Ὁμιλία περί Γυμναστικῆς (σ. 17-22) καί Γραφή περί αὐτοχειρίας (σ. 23-39). Ἀξίζει νά γίνουν γνωστές καί οἱ τρεῖς ὁμιλίες τοῦ Ἁγίου στούς σημερινούς νέους. Τό τεῦχος ἔχει ἀνατυπωθεῖ ἀπό τίς ἐκδ. Νεκταρίου Παναγοπούλου, Ἀθήναι 1989, σ. 39.

2. Μ. Βασιλείου, ὅροι κατά πλάτος β'. PG 31, 908 B.

1. Αὐτές οἱ ἀλλαγές ἔχουν ὅπωςδῆποτε ἐπιπτώσεις καί στό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν. Βλ. σχετικό ἄρθρο τοῦ Ἐμμ. Περσελῆ, Σύγχρονες ἀλλαγές στή νεοελληνική κοινωνία καί τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, στό περιοδικό " τὰ ἐκπαιδευτικά" (ὄργανο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνδέσμου), τεῦχος 21, χειμῶνας 1990-91, σ. 15-25.

